

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

*М. Бородіна,
студентка 5 курсу (магістратури)
юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Право на справедливий судовий розгляд займає важливе місце серед прав людини, оскільки основний принцип захисту прав людини полягає в тому, що будь-яке порушене право може бути відновлене за допомогою певної процедури. Якщо в державі відсутня ефективна процедура захисту і відновлення порушеного права, то будь-які інші права, закріплені в законодавстві, є просто декларативними положеннями, юридичною фікцією. Ця обставина зумовлює необхідність підвищеної уваги до вивчення цього права.

Право осіб на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві за своєю природою є комплексним суб'єктивним правом, яке складається з взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів, які повинні бути дотримані при розгляді цивільних справ у суді. Окремі елементи зазначеного

права знайшли своє закріплення у нормах міжнародного права та національного законодавства.

Так, відповідно до ст.8 Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, кожна людина має право на ефективне відновлення компетентними національними судами її порушених основних прав, наданих законом. Згідно з п.1 ст.6 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, прийнятої Радою Європи 4 листопада 1950 року, кожний має право при визначенні його цивільних прав й обов'язків на справедливий публічний розгляд справи в розумний строк незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Положення цієї Конвенції знайшли своє тлумачення у рішеннях Європейського суду з прав людини. Право на справедливий судовий розгляд також закріплено Міжнародним пактом про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року, який містить наступні юридичні гарантії для реалізації права на судовий захист: обов'язок кожної держави-учасниці забезпечити будь-якій особі, права і свободи якої порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть якщо це порушення було допущено особами, які діяли як офіційні; обов'язок кожної держави-учасниці забезпечити застосування компетентною владою засобів правового захисту, коли вони надаються; рівність усіх перед судами та трибуналами.

Національне законодавство закріплює окремі елементи права на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві. Але більш традиційними для чинного законодавства є пов'язані зі справедливістю поняття «законність», а також «всебічний, повний та об'єктивний розгляд справи». Наприклад, законність як одна з основних засад судочинства закріплена у п.1 ч.3 ст.129 Конституції України, ст.8 Цивільного процесуального кодексу України. Національне законодавство також закріплює і такий важливий елемент права на справедливий судовий розгляд, як забезпечення незалежності й безсторонності судів. Зрозуміло, що недоречно говорити про незалежність судді, не маючи на увазі незалежність

судової влади загалом. У ч. 1 ст. 1 Закону України від 15 грудня 1992 р. №2862-ХІІ «Про статус суддів» передбачено, що професійні судді та залучені у визначених законом випадках для здійснення правосуддя представники народу є носіями судової влади в Україні, які здійснюють правосуддя незалежно від законодавчої та виконавчої влади. З цього випливає, що, здійснюючи правосуддя навіть одноособово, суддя діє від імені України. Тому можна стверджувати, що не тільки судді незалежні, а й суд і судова влада мають таку особливість, як незалежність.

Розглядаючи національне законодавство, яке закріплює право на справедливий судовий розгляд слід також вказати і Указ Президента України від 10 травня 2006 року № 361/2006, яким було схвалено Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів (далі – Концепція). Згідно з Розділ II Концепції завданням дальшого розвитку правосуддя є реальне утвердження верховенства права у суспільстві і забезпечення кожного права на справедливий судовий розгляд у незалежному та неупередженому суді. Дальший розвиток правосуддя в Україні має бути спрямований на утвердження верховенства права через забезпечення: доступності правосуддя; справедливої судової процедури; незалежності, безсторонності та професіоналізму суддів; юридичної визначеності, однаковості судової практики і відкритості судових рішень; ефективності судового захисту.

Таким чином, формулювання «права на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві» не міститься у нормах міжнародного права та національного законодавства, останні закріплюють лише окремі складові елементи цього права.

Зважаючи на вище викладене пропонуємо виділяти наступні складові елементи права на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві: 1) доступність правосуддя; 2) справедлива та незалежна судова процедура; 3) публічний розгляд справи; 4) розумний строк судового розгляду; 5) незалежність, безсторонність та професіоналізм суддів; 6) рівність сторін та

змагальність у цивільному судочинстві. Кожний із цих елементів невід’ємно притаманний даному праву. Відсутність будь-якого із зазначених елементів призводить до висновку про порушення даного права в цілому.

Отже, для втілення права особи на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві у нормативно-правовому регулюванні важливо закріпити детальну регламентацію кожного із елементів цього права, а також привести їх у відповідність до вимог норм міжнародного права.

Науковий керівник: С.В.Васильєв